

INFORME AUDITOR

Pla Integral per a l'Arqueologia a Catalunya

PIACAT 2009

Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Un document encarregat a Alisis Cultural S.L.

Í N D E X

1. OBJECTE I DESIGNACIÓ.....	3
1.1. Objecte.....	3
1.2. Designació.....	3
1.3. Equip.....	3
2. PRINCIPIS METODOLÒGICS	4
3. RESULTATS	5
3.1. En matèria d'estructura i organització.....	5
3.2. En matèria d'intervenció.....	13
3.3. En matèria de formació i entorn professional	21
3.4. En matèria de recerca.....	28
3.5. En matèria de difusió	36

1. OBJECTE I DESIGNACIÓ

1.1. Objecte

El Pla Integral per a l'Arqueologia a Catalunya (PIACAT) va constar d'un procés de diagnosi sobre l'estat de l'arqueologia a Catalunya, seguit d'un procés de debat amb agents del sector, amb la voluntat que aquest fos un procés obert d'anàlisi i reflexió compartida. D'aquest procés se'n van desprendre unes conclusions que van nodrir el PIACAT, publicat el 2009 amb l'objectiu de definir les bases de l'arqueologia catalana per a la dècada següent en els eixos d'organització, intervenció, formació i entorn professional, recerca i difusió. Quinze anys després, el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic troba necessària una revisió en retrospectiva en forma d'auditoria d'acompliment (assoliment de resultats) i de tancament (assoliment d'objectius) que determini l'estat del sector de l'arqueologia i la paleontologia a partir de l'avaluació de les premisses i les fites assolides o no assolides pel PIACAT.

1.2. Designació

Amb la finalitat descrita al punt anterior Alisis cultural S. L. ha estat designada pel Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic per revisar tota la documentació relativa a l'objecte auditat i realitzar tasques consultives que permetin aportar una valoració fonamentada.

1.3. Equip

El personal del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic ha participat en accions de validació i contrast al llarg del procés. Per part de l'empresa designada han participat en l'elaboració d'aquest informe i de les fases prèvies els següents professionals:

- Taína López – Direcció
- Marc Francesch – Coordinació
- Marc Prat i Isaac Rufí – Recerca i assessorament
- Fina Simón – Relatoria
- Marta Grassot i Bruna Quintanilla – Suport en accions consultives

2. PRINCIPIS METODOLÒGICS

El procés d'auditoria s'ha desenvolupat en el marc dels principis següents:

- **Independència:** Ha estat responsable del procés i de l'informe auditor una empresa externa d'àmbit privat sense vincles, més enllà de l'encàrrec d'auditar, amb el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic, que puguin suggerir conflicte d'interessos.
- **Responsabilitat:** Els treballs s'han efectuat en el marc de la governança de l'organisme interessat, el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic i observant les normes de la seva estructura i els principis i valors de la institució. Així mateix, totes les opinions expressades s'han processat per tal d'observar tendències i reiteracions més significatives amb independència de les persones autores.
- **Planificació:** Els treballs s'han organitzat a partir d'una lògica de procés informant a les parts implicades que ha inclòs una primera fase d'anàlisi documental, una segona d'àmbit consultiu (grups focals i entrevistes) i una tercera de contrast i validació (jornada de treball).
- **Proporcionalitat:** Els treballs s'han desenvolupat en un perímetre acotat marcat pels eixos en que es van organitzar les premisses previstes pel PIACAT: organització, intervenció, formació i entorn professional, recerca i difusió.
- **Enfocament constructiu:** Tot i la proporcionalitat dels treballs, els resultats s'han formulat des d'una perspectiva constructiva a partir de la identificació no només dels graus d'assoliment, sinó també de les àrees de millora que aquests suggereixen i que han estat més reiterades per les fonts emprades (documentals i qualitatives).

3. RESULTATS

3.1. En matèria d'estructura i organització

3.1.1. 44,44% sobre 100 d'assoliment de les fites previstes pel PIACAT en matèria d'estructura organitzativa.

L'estat general de les estructures i els sistemes operatius actuals és variada. A banda que algunes estructures previstes pel PIACAT no s'han creat, n'hi ha que no es troben operatives i altres que ho estan però amb disfuncionalitats o que no desenvolupen el rol que se'ls havia assignat. Es subratlla que el PIACAT no ha aconseguit una millor coordinació entre els agents, ni internament ni entre l'administració i altres parts interessades i que això frena el sorgiment de noves iniciatives. En clau d'assoliment general de l'àmbit, es precisa d'un enfocament actualitzat del que necessita el sistema a dia d'avui, en tant l'estructura prevista pel PIACAT té sentit de forma parcial i no s'estima adient simplement impulsar els organismes i instruments que hi havia previstos i que no es van desenvolupar o que presenten disfuncions, sinó fer una reflexió sobre què demanda el sistema en la situació actual, especialment en clau de considerar models de governança participativa.

3.1.2. Recorreguts de millora identificats en la funció que desenvolupa el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic.

El Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic desenvolupa actualment una tasca de supervisió i coordinació crucial en un context d'activitat arqueològica i paleontològica creixent i són evidents alguns esforços en l'àmbit del foment reflectits en una tendència de creixement especialment marcada al pressupost destinat a algunes de les subvencions. La percepció però, especialment per part del sector privat (autònoms i empreses) i dels agents de la recerca tan públic com privat, és que el Servei pateix d'un cert estancament, producte de barreres al desenvolupament fluid de les seves funcions operatives. En aquest sentit s'apunten recorreguts de millora en diversos aspectes com

la transparència (que ha de permetre conèixer millor quines funcions està desenvolupant el Servei i com treure'n profit), la cerca de solucions per l'optimització de les intervencions, una gestió més àgil o una major visibilització de l'arqueologia i la paleontologia, entre d'altres. L'assoliment de millores per part del Servei té un impacte directe en el treball que desenvolupen els professionals de l'àmbit, tan públics com privats i és de l'interès de tots ells treballar en la definició operativa d'aquests recorreguts de millora i contribuir a l'enfortiment de la seva estructura de referència a l'administració.

3.1.3. Clima de confusió en relació a les competències de cada organisme de l'administració que intervé en qüestions relacionades amb l'arqueologia i la paleontologia.

La diversitat d'organismes de l'administració que intervenen en qüestions relacionades amb l'arqueologia i la paleontologia dur el sector a manifestar un cert clima de confusió sobre les competències de cada un d'ells, fet que condueix a una permeabilitat perillosa. Clarificar l'àmbit competencial resulta clau per el funcionament del sector entès com un sistema complex que precisa d'un marc estructural nítid i eficaç, en el que cada professional pugui exercir el seu rol amb precisió.

3.1.4. Barreres a la coordinació entre l'administració nacional i les entitats locals.

Es constata que la coordinació amb les entitats locals precisa d'una millora, que en part pateix la manca o indefinició de la normativització de les competències que corresponen als ens municipals. Tot i que actualment existeixen instruments adreçats als ajuntaments com per exemple les línies de subvenció, són necessaris espais i sistemes d'interlocució estables i continuats, amb uns mecanismes sòlids que permetin als Serveis Territorials efectuar un bon acompanyament dels organismes locals. S'estima que una millora en aquest sentit pot beneficiar de forma molt directa totes les parts implicades.

3.1.5. Dificultats per identificar espais d'interlocució clars entre l'administració i la resta d'agents.

El sector precisa d'espais d'interlocució ben definits que permetin unificar els criteris i clarificar els rols de cada estructura. La indefinició afecta negativament en el sentit dels dos punts anteriors, en matèria competencial i de coordinació, en tant part del clima de confusió és degut al desconeixement que genera la manca de canals clars de connexió entre els diversos agents que acaben per no comprendre del tot què poden esperar els uns dels altres.

3.1.6. La paleontologia no disposa d'un espai específic dins l'estructura del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic.

La manca d'un espai específic i proporcional a l'activitat paleontològica al Servei, una plantilla de paleontòlegs molt limitada i una certa indefinició en relació a les seves funcionalitats en la matèria afecta negativament al desenvolupament ple de l'àmbit. Cal estudiar quins altres agents poden articular-se i sumar esforços en l'impuls de la paleontologia i establir mecanismes de diàleg i consens amb ells, com amb l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont. Queda palès, en tot cas, que processos futurs de planificació del sector han d'evitar conduir a la irrellevància que va tenir la paleontologia en el procés d'elaboració i les premisses resultants del PIACAT.

3.1.7. Absència de figures supralocals que contribueixin decididament a l'articulació del teixit territorial en l'àmbit arqueològic i paleontològic.

Es troben a faltar accions més contundents per part d'organismes supralocals com les Diputacions o els Consells Comarcals, entre d'altres, a favor del desenvolupament del sector des d'una perspectiva de territori. Són espais de l'administració amb potencial per desenvolupar un rol articulador necessari en un àmbit, el de l'arqueologia i la paleontologia, que sovint traspasa el terreny estrictament local. En el cas de les Diputacions es reconeix la tasca, principalment, en matèria de consolidació i restauració

de patrimoni però caldria explorar un suport al territori en altres àmbits. Hi ha contextos locals en que determinats serveis o figures (com l'arqueòleg municipal del que es parla més endavant) poden ser molt difícils de consolidar i aquí és on la creació d'estratègies o la disposició de perfils de l'administració supralocal, amb una visió per exemple comarcal, poden ser la solució.

3.1.8. Figura de l'arqueòleg municipal encara poc consolidada i reconeguda.

La figura de l'arqueòleg municipal és considerada molt necessària i una baula clau en la cadena sistèmica d'un sector complex, que precisa de nexes estables que articulin els diversos nodes que intervenen. En tot cas, es plantegen algunes reflexions. D'una banda cal assolir un marc d'unitat en relació a les tasques i marc competencial de la figura, en tant la situació actual frena el seu desenvolupament, així com la seva capacitat d'incidir en la millora de l'engranatge sectorial. De l'altra, el fet que no sigui evident en quins municipis hauria de ser obligatòria aquesta figura i en quins no fa que es generi una gran disparitat i molta ambigüïtat en relació a fins a quin punt l'administració local té responsabilitat. Aquesta situació ha conduït a l'existència de perfils molt polivalents com ara tècnics de museus que desenvolupen aquestes tasques sense cap tipus de reconeixement. Finalment, en relació al punt anterior, es precisa d'una reflexió en relació a fins a quin punt qualsevol municipi hauria de tenir aquesta figura i sospesar la creació de figures supralocals, com arqueòlegs comarcals, que podrien atendre necessitats des d'una perspectiva territorial quan això té més sentit.

3.1.9. Precarietat i deficiències en els sistemes públics d'inventari que deriven en desactualització, manca d'agilitat i confusió en l'ús per part dels professionals.

L'accessibilitat de la informació es valora com a incompleta i poc eficaç. El principal problema és la manca d'actualització dels diversos espais en línia, com és el portal del Servei d'Inventari. Tot i que s'està treballant per a una nova estructuració de l'inventari, el fet és que ara mateix és poc fiable. L'accés és incomplet, hi ha multitud d'espais i les

actualitzacions no sempre són àgils. Existeix, per tant, un grau d'endarreriment enorme, en part explicat per l'existència d'un equip molt inferior al que es requereix. Així mateix, no es disposa d'una porta d'entrada unificada a tot el patrimoni (arqueològic, arquitectònic, etnològic...), la qual cosa és fruit de les especificitats de cadascun d'ells i de la seva dependència respecte a diferents direccions. Si bé és cert que s'han intentat homologar, també ho és que no s'ha aconseguit assolir una manera de fer que derivi en un espai nítid i intuïtiu. Es considera necessària una reestructuració de l'inventari perquè esdevingui realment un portal d'informació completa i actualitzada, així com la corresponent ampliació de la plantilla que se n'encarrega perquè esdevingui eficaç.

3.1.10. Indefinició del rol del Museu d'Arqueologia de Catalunya (MAC) en el context sectorial i nacional.

Hi ha consens general en relació a que el MAC no ha desenvolupat el protagonisme que li atorgava el PIACAT. En termes generals s'apunta a la qüestió del rol de lideratge i centralitat inicialment contemplat a la Llei de museus en relació als Museus Nacionals, que en el cas del MAC ha quedat diluït. En termes específics, existeixen, d'una banda, certes divergències sobre quin rol hauria de jugar el MAC en el futur de la recerca a Catalunya, atès que es considera que s'ha trobat acotada als jaciments sota la seva gestió directa i en un desenvolupament molt per sota de l'òptim. En aquest mateix àmbit existeixen dubtes sobre si un sol museu ha de liderar la recerca del país o aquesta precisa més aviat d'un entorn de màxima autonomia i independència. Per contra, hi ha un major consens sobre el paper rellevant que ha de tenir en la difusió del patrimoni arqueològic de Catalunya, tot liderant processos que acostin als diversos agents a uns estàndards de qualitat definits. S'apunta, però, que es precisa obtenir una dotació econòmica coherent amb els serveis que ofereix i concretar què s'espera d'aquest organisme en el futur.

3.1.11. Reconeixement del valor del CASC però també de la seva situació de precarietat i la necessitat de definir la seva posició dins l'estructura administrativa.

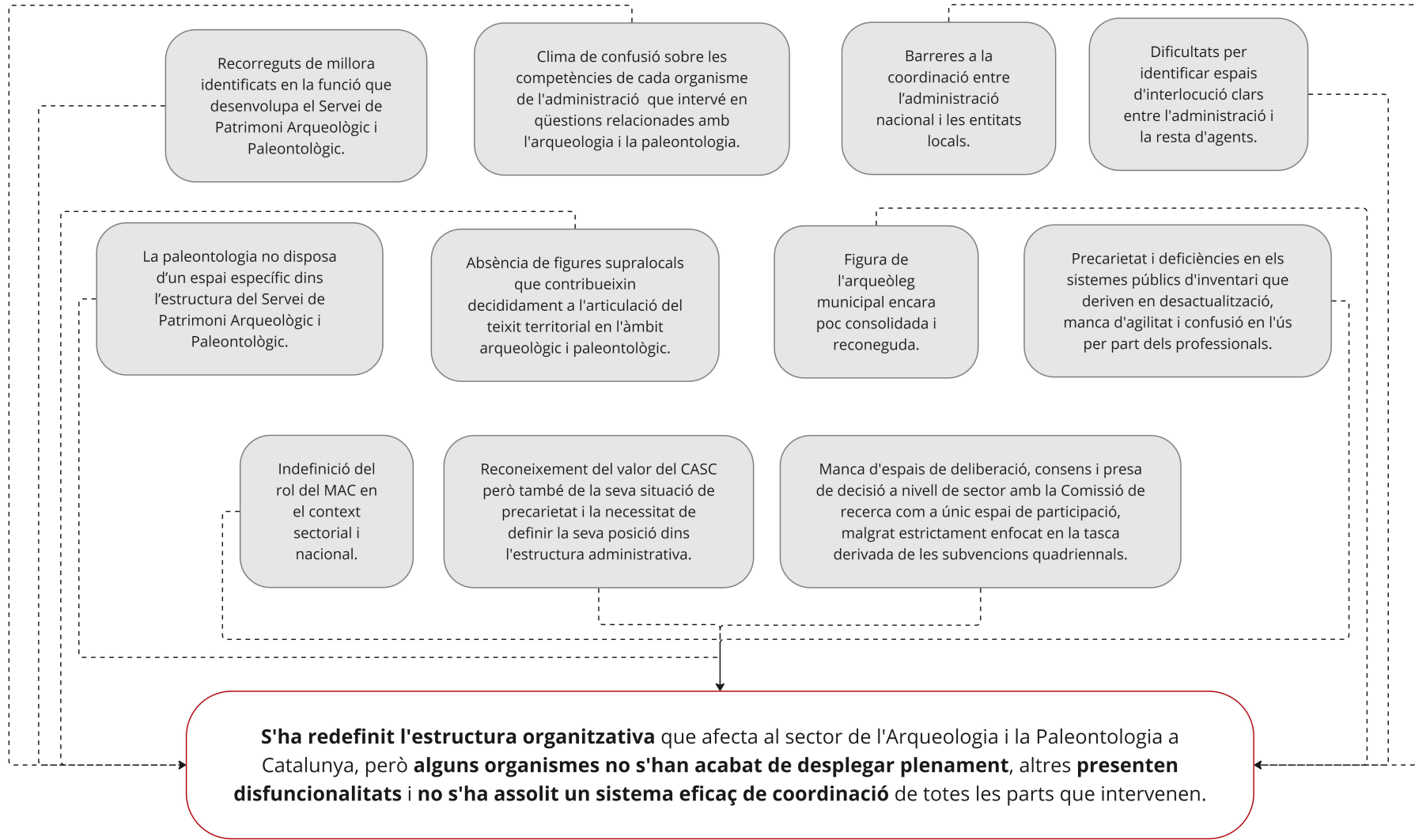
Hi ha consens en que el Centre d'Arqueologia Subaquàtica està exercint un paper de referent en la matèria molt destacat, malgrat la seva situació dins el MAC genera cert debat. Hi ha arguments, com la logística i la gestió pràctica, el personal tècnic o la vinculació amb la recerca, que fonamenten aquesta continuïtat. També existeixen, però, punts com les seves funcions, el seu paper en el MAC o l'estructura i els recursos propis, que suggereixen la seva associació amb la Subdirecció com a factor de millora. En tot cas, més enllà de l'adscripció, la indefinició de l'organisme no hauria de ser una barrera per extreure'n el màxim potencial més enllà de vincular-lo d'una manera clara amb el MAC o amb la Subdirecció General. La qüestió principal és si disposa dels recursos necessaris per desenvolupar-se plenament.

3.1.12. Manca d'espais de deliberació, consens i presa de decisió a nivell de sector amb la Comissió de recerca com a únic espai de participació, malgrat estrictament enfocat en la tasca derivada de les subvencions quadriennals.

En el marc del desplegament d'algunes mesures previstes pel PIACAT, s'han creat organismes que pretenien articular el sector i fer-lo avançar en un marc de consens i diàleg. Aquests organismes no han acabat de crear aquest efecte. S'estima que es pot haver generat una superposició de funcions del Consell Nacional d'Arqueologia i Paleontologia amb la Comissió de Recerca i que aquesta superposició, així com el desconeixement general de la seva existència, poden ser factors que l'han portat a ser un consell assessor sense una matèria clara en què assessorar. També es subratlla que la Comissió de recerca no ha exercit una funció d'espai de deliberació (almenys en matèria de recerca) i es limita a la valoració dels projectes quadriennals. S'espera d'un Consell Nacional com el que es plantejava un veritable òrgan consultiu que actuï com a intermediari entre l'administració i els agents, sempre especificant clarament les seves atribucions. La falta d'un organisme formal i estable de presa de decisions comunes, per

tant, provoca que no tots els agents del sector hi puguin incidir de manera directa i efectiva, i que sovint les decisions depenguin de relacions interpersonals. Es reconeix però, que la interacció entre els diferents agents és complexa i que hi ha una gran varietat d'interessos; tot i que n' existeixen de comuns, no sempre són evidents ni s'aborden d'una manera conjunta. El sector precisa en tot cas d'un espai que permeti construir una mirada transversal, més elevada, una millor coordinació i la creació d'un corpus comú de fites mínimes.

Factors causals de la situació actual de l'estructura en que s'organitza el sector de l'arqueologia i la paleontologia a Catalunya a partir de les premisses del PIACAT

3.2. En matèria d'intervenció

3.2.1. 42,31% d'assoliment de les fites previstes pel PIACAT en matèria de regulació de les intervencions.

D'entre les múltiples mesures que va preveure el PIACAT, en l'etapa immediatament posterior a la redacció del mateix es van desplegar certes accions que hi donaven resposta, per bé que moltes d'aquestes precisaven de revisió i actualització per tal d'adaptar-se a la realitat canviant del sector, tan per l'evolució dels recursos tecnològics, com pels marcs de coneixement científics i tècnics, que no va ser possible. Fora de les eines per a la regulació, com és la legislació i la definició de protocols específics, el desenvolupament de l'activitat arqueològica ha trobat respostes en l'administració que han permès acollir la creixent quantitat d'intervencions al país els darrers quinze anys, encara que amb recorregut de millora.

3.2.2. Creixement significatiu de les intervencions en quantitat i tipologia de materials.

La major complexitat de la professió arqueològica i paleontològica actuals, amb una creixent especialització en el coneixement i classificació dels ítems que s'ha sumat a l'augment global del nombre d'intervencions de tota tipologia, s'ha traslladat en un repte per a la seva gestió, regulació, suport i acompanyament que el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic pot efectuar.

3.2.3. El Decret d'Intervencions Arqueològiques i Paleontològiques de Catalunya es troba obsolet.

La impossibilitat d'assolir la homologació de la intervenció en totes les seves fases ha repercutit en una menor operativitat del conjunt d'agents que prenen part del procés de manera directa o indirecta, al mateix temps que tampoc ha permès afrontar el repte de connectar el coneixement generat amb l'activitat de recerca. Els marcs legals actuals, vigents des del 2002, són insuficients i sovint, davant de situacions diverses, estan massa

oberts a interpretacions, o bé els criteris arqueològics i paleontològics queden a expenses de normatives d'altres àmbits, els quals preponderen. Aquest fet topa de manera clara, per exemple, amb l'àmbit d'urbanisme, per la relació directa que ambdues activitats ostenten. Una altra de les conseqüències d'aquest fet condueix a que, en nombroses ocasions, l'arqueòleg no tingui prou protecció i els promotors, per contra, tinguin menys mesures de supervisió. Mentre que en el cas de l'administració local, per bé que existeix una certa protecció dels elements patrimonials des de l'àmbit municipal, trobem un desenvolupament i una planificació molt desigual entre els diferents municipis. Cal destacar que l'àmbit paleontològic consta al decret, per bé que no desenvolupat de manera independent de l'arqueologia com seria necessari. La falta d'avenç dels darrers anys en la reglamentació de l'arqueologia i paleontologia catalanes té un impacte, doncs, en el seguiment i regulació de les intervencions, sent un dels factors arrel dels que segueixen a continuació.

3.2.4. Divergències i descoordinació en matèria de requeriments per part dels diversos Serveis Territorials.

Malgrat els avenços, continuen havent-hi diferències entre els Serveis Territorials pel que fa a la documentació que es sol·licita en la supervisió del procés d'intervenció, sense que el personal propi de cada Servei pugui efectuar les observacions in situ que es considerarien òptimes. Així doncs, seria necessari unificar criteris i replantejar si els municipis petits han d'efectuar els mateixos tràmits que les ciutats o municipis d'àrees més densament urbanitzades.

3.2.5. L'accessibilitat i grau d'actualització de la informació en línia és molt limitada i no compleix els principis FAIR¹.

Tot i que hi ha hagut avenços en el procés d'informatització i d'accés a la informació, queda un llarg recorregut per fer. Actualment, la majoria de plataformes en línia existents proporcionen accés a dades de caràcter essencialment bàsic, sovint

¹ *Findability, Accessibility, Interoperability, and Reuse of digital assets.*

desactualitzades, però es destaca que seria beneficiós per a la tasca de recerca i de transmissió poder consultar les memòries, que haurien d'estar penjades i ser accessibles. Precisament, respecte a les memòries, s'hauria de poder saber si, tot i estar entregades, s'han validat i, per tant, la informació és correcta i ha estat contrastada. En definitiva, cal que la informació fruit de les intervencions sigui fàcil de trobar, accessible, interoperable i reutilitzable per a tothom (criteris FAIR). Com a conseqüència d'aquesta situació, s'apunta que la falta d'accessibilitat i de bidireccionalitat en l'intercanvi de coneixements duen a una desactualització del registre de jaciments que condueix a una situació perillosa, ja que pot conduir a l'autorització d'obres que poden afectar restes arqueològiques o paleontològiques accidentalment.

3.2.6. La tramitació dels permisos ha millorat i s'ha agilitzat el procés.

El sector, tan des de l'àmbit públic com privat, reconeix de manera generalitzada que la tramitació dels permisos ha millorat i se n'ha agilitzat el procés, tot mostrant una clara voluntat de la part tècnica de l'administració per a prevenir barreres burocràtiques que dificultin la gestió de les intervencions. Amb tot, encara es té la percepció que en algunes ocasions es sol·liciten dades duplicades de formes diferents, mentre que alguns formats d'entrega més directa de la informació i formacions periòdiques destinades a la gestió dels tràmits i procediments podrien donar resposta a la millora continuada d'aquesta faceta.

3.2.7. No s'han establert criteris per a la regulació de la relació entre l'administració i professionals externs, que afavoreixin el rigor i la sostenibilitat de les intervencions.

Mentre que el PIACAT, en el moment original, es va proposar establir una bateria de regulacions i protocols, incloent un model de plec tècnic per a concursos públics i licitacions que havien de regir la relació entre l'administració pública, més concretament la local, i els professionals de l'arqueologia i la paleontologia, aquest model no es va arribar a implementar, fet que exposa els professionals privats a una absència de marcs

que promoguin una feina digna i de qualitat, mentre que moltes administracions no disposen del coneixement tècnic per a definir encàrrecs correctament especificats i que garanteixin tan l'acció tècnica rigorosa en termes procedimentals com el degut retorn posterior a la intervenció.

3.2.8. Els protocols que pretenien regular l'activitat professional es troben obsolets, afectant la capacitat operativa dels agents.

La protecció de l'arqueòleg passa per l'establiment d'una normativa que li atorgui una major capacitat d'actuació i de decisió vers altres agents involucrats, sempre podent-se regir per criteris professionals tan tècnics com científics. L'absència d'uns criteris que regulin la bona praxi arqueològica i paleontològica implica que aquest marc d'actuació no es troba legitimat respecte a tercers, però al mateix temps també suposa que el sector treballa sense un marc comú que estableixi uns estàndards que cal respectar.

3.2.9. Els marcs actuals no compten amb el grau de consens suficient ni estan secundats per un sistema que permeti implementar-los.

La falta de capacitat operativa dels Serveis Territorials es veu agreujada per la falta de definició d'un marc comú que reguli l'activitat arqueològica i paleontològica de manera consensuada amb les parts interessades o afectades. Aquest factor s'identifica com a clau per a garantir que el conjunt d'agents implicats s'alineen per a garantir que es pot implementar un control real sobre el procés d'intervenció però també que es transmet la informació de manera adequada. Aquest factor té relació directa amb l'àmbit organitzatiu i la falta de consolidació dels organismes que el PIACAT establia per a la regulació del sector, que es troben excessivament circumscrits a la valoració de l'adjudicació dels projectes quadriennals.

3.2.10. No es disposa de criteris ni protocols clars d'elaboració de memòries, que contemplin les diferents tipologies d'intervenció, ni un seguiment i validació adequades per part de l'administració.

Els protocols existents es consideren obsolets des de fa diversos anys atès que les necessitats, avenços tècnics, tecnològics, els formats de compartició d'informació i d'emmagatzematge en línia també han evolucionat significativament els darrers quinze anys. Atès que les memòries d'intervenció ocupen una tasca significativa per als professionals que dirigeixen les excavacions, es considera clau, d'una banda, que el format, contingut i informació exigida acompleixin uns paràmetres concrets i actualitzats que garanteixin que la informació recollida és rellevant per a la recerca, comptant amb les interpretacions rigoroses corresponents; d'altra banda, interconnectar aquesta generació de coneixement també precisa que la tramesa de les memòries compti amb la capacitat per part del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic per a la seva validació, i que aquest coneixement sigui accessible de manera àgil.

3.2.11. Absència de protocols específics de l'àmbit de paleontologia que contribueixin a la regulació de la seva activitat.

També s'ha remarcat que els protocols d'arqueologia no són aplicables a la paleontologia, que compta amb metodologies clarament específiques i diferenciades. Aquesta absència de regulació específica fa que l'activitat paleontològica de vertebrats es trobi sota els mateixos criteris legislatius que l'arqueològica. Els criteris per a la resta d'especialitats de paleontologia, per contra, són més laxos. Hi ha problemes, en aquest sentit, a l'hora de gestionar els permisos que afecten els éssers no vertebrats, els quals no passen pel sistema de legislació actual; mentre que en termes globals, el sector paleontològic precisa d'un marc de treball propi encara inexistent.

3.2.12. El sistema de dipòsits definitius es troba faltat d'eficiència i no contempla, en molts casos, les necessitats de conservació preventiva de materials amb especificitats.

El procés per a realitzar el dipòsit definitiu exposa els materials a situacions que són difícils de sostenir per a les direccions de les intervencions arqueològiques, ja que han d'assumir l'emmagatzematge dels mateixos durant un procés que sol allargar-se més enllà del termini en que s'entrega la memòria, fins al punt que quedin en mans privades tot i tenir la memòria validada sense que l'administració pugui fer seguiment de la situació dels ítems i que, per tant, tampoc els reclamarà. De fet, els museus dipositaris no assumeixen el conjunt de tots els materials, cosa que condueix que els dipòsits provisionals s'allarguin fins al punt que s'estan convertint en dipòsits sine die. Es valora el procés de transferència dels materials a l'equipament de referència com a un sistema carregós tan per als agents privats com públics, faltat d'eficiència. Es destaca l'origen del problema com a una falta de concreció del procediment, que condueix a múltiples situacions disfuncionals que perjudiquen la correcta gestió de les restes fins al moment en que s'exerceix el dipòsit definitiu.

Un cop es pot efectuar l'entrega per al dipòsit definitiu, un altre repte pendent de resoldre rau en la falta d'espais específics per a garantir les condicions de conservació preventiva adequades per a elements amb necessitats especials com són les restes bioarqueològiques o antropològiques, qüestió que es suma a la falta d'espai de molts equipaments al llarg de Catalunya i a la falta de personal especialitzat per a la gestió de la conservació dels ítems d'aquestes especialitats.

En el cas concret de la paleontologia, els fòssils necessiten molt més espai que la majoria d'ítems arqueològics per a una conservació adequada i s'han de preparar específicament. Es considera que les especificitats pròpies de l'àmbit necessiten el suport del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic, el qual hauria de tenir més recursos per ajudar al dipòsit d'aquests i la legislació hauria d'adequar-se més a la realitat de les excavacions paleontològiques.

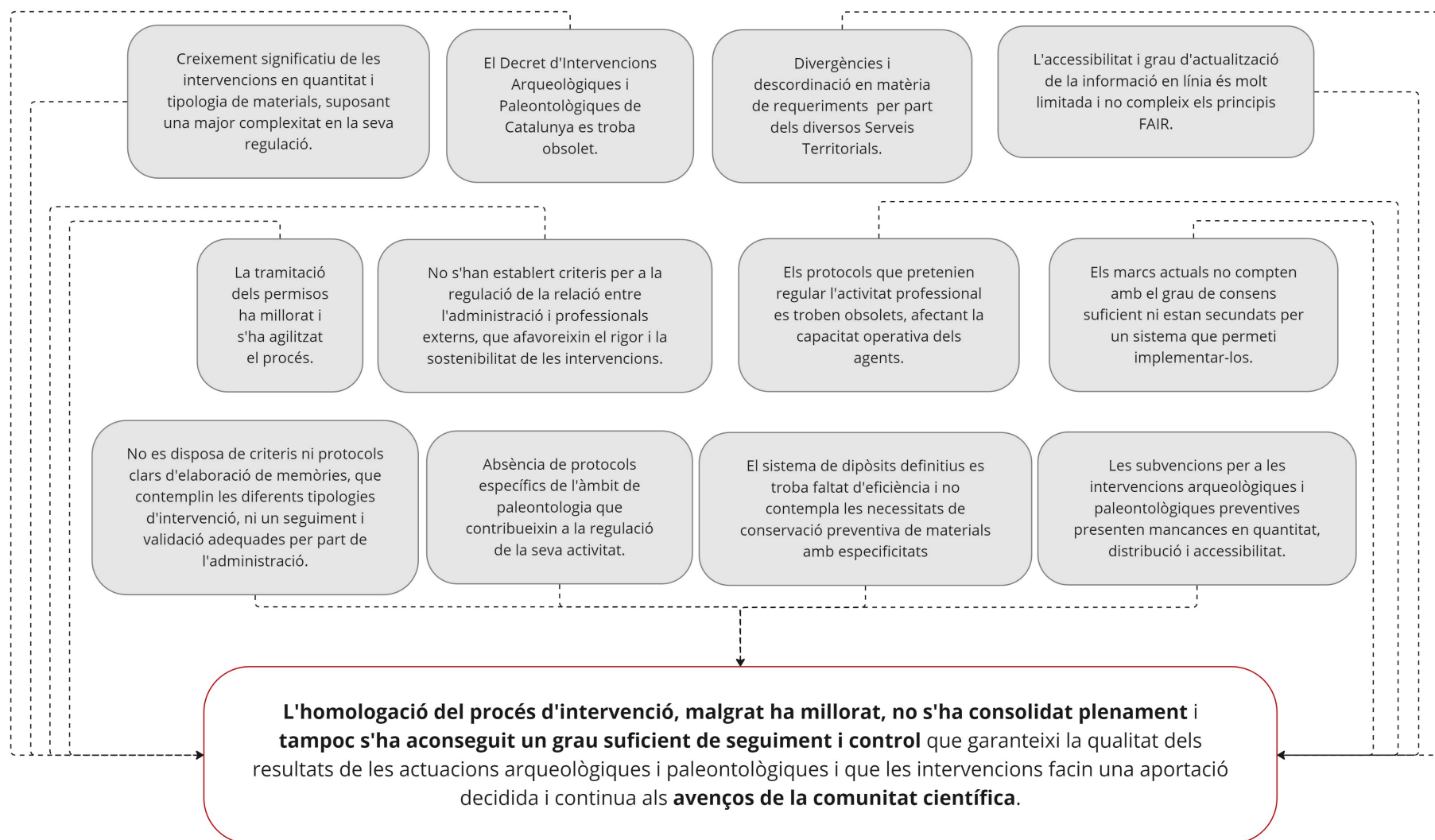
3.2.13. Les subvencions per a les intervencions arqueològiques i paleontològiques preventives presenten mancances en quantitat, distribució i accessibilitat.

Cal no oblidar que el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic compta amb un pressupost molt limitat, el qual es troba en una lleugera recuperació en contrast amb el període immediatament posterior a la recessió 2008-2014, encara que molt lluny de la situació desitjable. Així mateix, agents clau com el CASC en l'acció arqueològica també es troben infradotats. Aquesta situació deriva en que les mesures de foment que ha pogut implementar el Departament de Cultura han estat reduïdes, fent, entre d'altres, que el sistema de subvencions només permeti als promotors recuperar part de la despesa que han d'efectuar en excavacions preventives. S'ha considerat que l'administració, en aquest sentit, hauria d'oferir línies de finançament que permetessin alleugerir la càrrega que suposa per a les empreses, que, d'aquesta manera, no haurien d'assumir tot el cost de les intervencions per avançat, comptant per exemple amb un format de cofinançament des de l'inici. En definitiva aquesta qüestió incideix en una percepció negativa vers l'arqueologia i la paleontologia per part de sectors aliens, qüestió que cal afrontar des de la rendibilitat social del coneixement generat.

Pel que fa a les subvencions per a les intervencions específicament, es considera que són bàsiques per al bon funcionament del sector. D'una banda, les subvencions quadriennals tenen una importància cabdal pel que fa a les intervencions programades. De l'altra, l'existència de subvencions per a intervencions preventives és un factor molt positiu. Tanmateix, els tràmits per poder sol·licitar-les haurien de ser més àgils i senzills, i s'hauria de fer una millor difusió perquè els promotors sàpiguen que poden recuperar una part de la inversió.

D'altra banda, la falta de recursos de les administracions fora del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic mateix, fa que més enllà de les intervencions pròpiament, la cura i vigilància de certs jaciments recaigui en iniciatives voluntàries d'una xarxa d'arqueòlegs i paleontòlegs. Hi ha d'haver, per tant, una revisió del model de finançament amb l'objectiu de millorar la capacitat operativa, la qualitat de les actuacions i la sostenibilitat de les intervencions arqueològiques i paleontològiques.

Factors causals de la situació actual de la regulació de les intervencions arqueològiques i paleontològiques a Catalunya a partir de les premisses del PIACAT

3.3. En matèria de formació i entorn professional

3.3.1. 18% sobre 100 d'assoliment de les fites previstes pel PIACAT en matèria de formació i entorn professional.

Aquest bloc, que va incloure dos grans àmbits d'actuació, és el que menys ha avançat. Es constaten avenços rellevants en l'àmbit relatiu a la formació, concretament la universitària, com es veurà en punts següents, però no en relació a l'entorn professional. Cap de les accions previstes pel PIACAT en matèria de regulació, coordinació i optimització de l'exercici professional s'han assolit. Actualment els professionals operen en un clima d'indefinió a partir de la finalització dels estudis i l'entrada en el món laboral. Aquest àmbit és el que més precisa progressar, en tant per més que s'arribi a l'assoliment d'una bona formació, aquesta no pot tenir un impacte decisiu si l'entorn laboral no dona garanties als professionals per desenvolupar la seva feina en un marc coherent amb les necessitats actuals, ben articulat i que els brinda la protecció que requereixen per fer un tractament adequat i solvent dels bens arqueològics i paleontològics.

3.3.2. Diversitat en l'oferta de formació acadèmica, amb graus específics, altres graus amb especialitat i dobles graus.

L'avenç més destacat que podem associar al PIACAT en matèria de formació és la creació del grau d'arqueologia que imparteixen la Universitat de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona tot i que aquesta fita s'assoleix per una conjuntura molt concreta: el context acadèmic d'aplicació del Pla Bolonya, que obre la porta a un nou disseny curricular. En tot cas, hi ha acord en el sentit que la creació d'un grau específic ha suposat una millora substancial per a la disciplina des de la faceta tècnica. Més enllà del grau, però, cal una revisió del reconeixement de les altres opcions de formació reglada que també estan formant arqueòlegs i del seu encaix en el marc normatiu, en dos sentits: d'una banda, la posada en valor de la diversitat a nivell de millor distribució territorial de l'oferta però també dels enfocaments que permeten actualment els

sistemes d'ensenyament de l'arqueologia al país. De l'altra, el reconeixement equitatiu de les diverses titulacions per desenvolupar la tasca d'arqueòleg, des del marc regulador de la professió fins a les competències que s'hi associen a uns i altres tipus de titulats i si té un sentit fonamentat determinar distincions.

3.3.3. Es reconeix una major especialització tècnica i tecnològica en els programes de formació acadèmica.

La millora en l'àmbit tècnic es percep positivament però alhora s'identifiquen alguns riscos. D'una banda el de que la hipertecnificació derivi en professionals molt tècnics però amb mancances en àmbits tant importants com l'interpretatiu (tal com es detalla al punt següent). De l'altra que la prioritització de les habilitats tècniques i tecnològiques pugui fomentar un cert intrusisme laboral per part d'especialistes en tecnologia com ara els creadors 3D. Es considera poc beneficiós que s'acabi creant una separació entre arqueòlegs de camp i arqueòlegs arqueomètrics o de laboratori i en tot cas caldria equilibrar bé la vessant tècnica i tecnològica dels programes de formació de tal forma que no augmenti en demèrit d'altres àmbits del coneixement claus per a la professió.

3.3.4. Malgrat l'oferta universitària disponible, es percep una falta de coneixements històrics i capacitats en matèria d'interpretació i mediació del patrimoni arqueològic i paleontològic per part de l'alumnat.

Les universitats s'han adaptat a les noves necessitats de la professió i es constata, sobretot, tal com es detalla al punt anterior, una major especialització tècnica i tecnològica. Aquesta, però, no s'ha traslladat al mateix estadi en l'àmbit interpretatiu. Es destaca la necessitat d'una formació unificada, més holística, transversal i interdisciplinària. En aquest sentit, els graus d'història reivindiquen que estan oferint una formació més polièdrica per a la interpretació de la informació fruit de les intervencions. Seria precís en tot cas, fer una revisió general del pes que té actualment la història i la interpretació en els continguts dels programes vigents.

3.3.5. La formació acadèmica està molt associada a la recerca i no tant a l'àmbit de les intervencions preventives i la gestió del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Es detecta que els professionals que surten de les formacions estan més acostumats al *modus operandi* de les excavacions programades, amb uns ritmes molt diferents dels que exigeixen les intervencions preventives. S'observen mancances en matèria de gestió, especialment administrativa i dels tràmits burocràtics, àmbits molt presents en les intervencions preventives. Les mancances poden ser de continguts en els programes però també de les metodologies d'aprenentatge aplicades, que potser no deriven en una bona assimilació d'aquest tipus de continguts (perquè són poc pràctics, estan desactualitzats, etc.). En tot cas, la formació en arqueologia i paleontologia ha de garantir que el sistema disposi de perfils investigadors però també amb un bon nivell de coneixement que els faci competents per afrontar tot l'entramat administratiu i burocràtic de la professió i solvents en processos d'intervencions preventives. Aquesta fita passa per la via de l'actualització dels programes i la incorporació de matèries que preparin als professionals per les intervencions preventives i la gestió administrativa, per la revisió de les metodologies de transmissió d'aquests coneixements i probablement també per un sistema de pràctiques en empresa que facin intervencions preventives, amb l'objectiu que els estudiants puguin conèixer millor aquesta realitat.

3.3.6. Mancances a l'oferta de formació acadèmica en relació amb a paleontologia.

La paleontologia no té un lloc propi ni representatiu de la professió als programes de formació acadèmica actuals. Malgrat comparteix amb l'arqueologia coneixements teòrics i metodològics semblants i pot implicar reptes a nivell de problemàtiques formatives similars, és una disciplina i una pràctica que té el seu propi itinerari i aquest no es materialitza en l'oferta formativa acadèmica de forma proporcional. Els sistemes d'aprenentatge tenen molt camí per recórrer en l'àmbit paleontològic i cal establir amb nitidesa l'espai de la formació acadèmica de paleontòleg, tant en la seva vinculació amb l'arqueologia, com en relació amb aquells altres camps de les ciències naturals.

3.3.7. No es disposa d'una taula de diàleg entre l'àmbit acadèmic, l'administració pública i l'àmbit privat sobre les necessitats de la professió i el disseny curricular

Tot i que la formació de qualsevol disciplina sempre presentarà mancances en la transició al món laboral, en tant la realitat del dia a dia va més ràpid que la capacitat d'actualització dels programes, és fonamental trobar solucions per a pal·liar aquesta diferència, ja que els professionals de l'arqueologia i la paleontologia, en aquest cas, surten amb una responsabilitat que pot estar per sobre les seves possibilitats i coneixements sobre el terreny. Aquestes solucions passen per disposar de canals de comunicació entre totes les parts interessades que ara no existeixen. Cal un espai estructurat i recurrent de diàleg entre l'àmbit acadèmic i el privat sobre les necessitats de la professió. Així mateix, que el Departament de Cultura i el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic tinguin un rol actiu en la presa de decisions que incideixen en l'establiment de millores en el currículum a partir d'una mirada de la realitat global del sector.

3.3.8. Formació continuada no reglada insuficient, tot i ser clau perquè els professionals puguin adaptar-se a les novetats i als canvis constants del sector.

La formació continuada és necessària perquè els professionals puguin adaptar-se a les novetats i als canvis constants del sector, però l'oferta disponible no acaba de cobrir les necessitats actuals. Aquesta formació addicional, fora del sistema educatiu formal, hauria de tenir un paper complementari i professionalitzador, que doti els arqueòlegs de coneixements que els manquen i que respongui a les seves necessitats i inquietuds. Hi ha diversos continguts que és difícil que traspassin a l'oferta formativa acadèmica amb la celeritat que requereix el desenvolupament del sector i que la formació continuada pot pal·liar. També es tracta de que aquest àmbit de la formació jugui un rol de laboratori d'aprenentatges i metodologies de transmissió de coneixements en aquelles temàtiques emergents que l'avenç de la professió va requerint, per exemple:

habilitats per afrontar l'exigència burocràtica i els marcs normatius més recents, formacions que permetin als professionals assolir interpretacions que no són del tot pròpies de l'arqueologia, tècniques i coneixements per l'excavació de jaciments contemporanis, etc. Així mateix cal que l'administració, les universitats i els instituts de recerca articulin l'oferta i liderin mesures per garantir la qualitat dels programes i dels especialistes que imparteixen els continguts; perfils referents en certes temàtiques o matèries. Prenent en compte que el sector professional és precari, s'alerta sobre que aquestes opcions de reciclatge haurien de ser accessibles econòmicament i alhora proporcionar certificacions reconegudes que els permetin augmentar la seva vàlua professional i disposar d'un aval acadèmic.

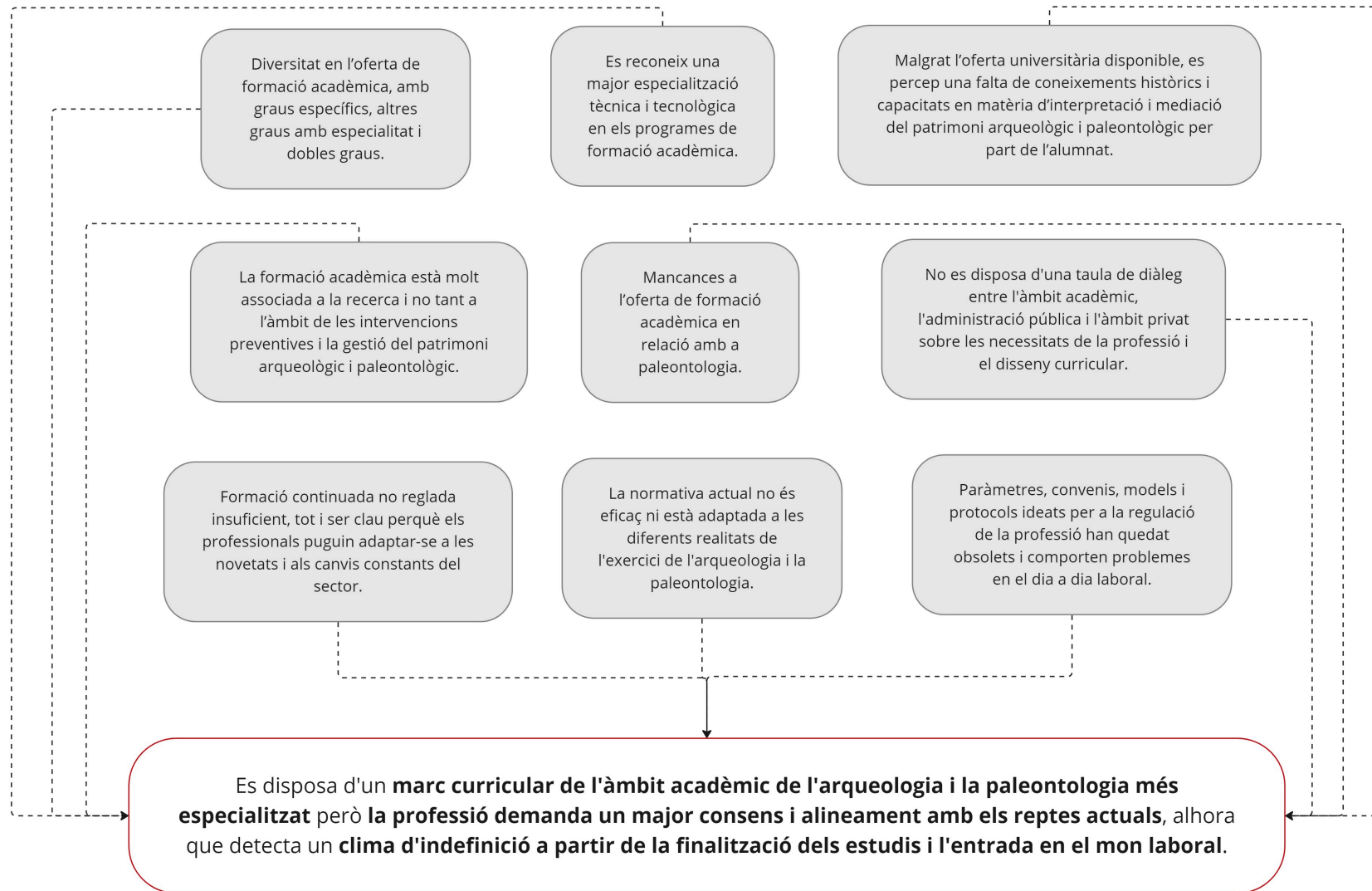
3.3.9. La normativa actual no és eficaç ni està adaptada a les diferents realitats de l'exercici de l'arqueologia i la paleontologia

En l'àmbit de la regulació i millora de l'exercici professional hi ha moltes mancances, ja que és una qüestió en la que s'ha avançat molt poc. Precisa d'una revisió urgent per tal de revalorar la pràctica arqueològica i paleontològica. No es disposa d'una normativa prou flexible i adaptada a les diferents realitats de l'arqueologia i la paleontologia (en matèria de regulació de les empreses, de les institucions públiques i dels professionals; regulació de qui està qualificat per dirigir una excavació arqueològica i quantes en pot dirigir alhora, etc.). L'entorn professional requereix sobretot d'una actualització en el coneixement de les lleis i el marc legal amb l'objectiu de facilitar la seva relació amb l'administració, en clau d'agilitzar, millorar o canviar aspectes que no funcionen, especialment en àmbits en que els professionals estan menys habituats. No es disposa, per exemple, d'una diagnosi de la problemàtica de l'entorn professional, per tal de saber en quina situació es troba el sector i des del desconeixement és molt difícil prendre mesures.

3.3.10. Paràmetres, convenis, models i protocols ideats per a la regulació de la professió han quedat obsolets i comporten problemes en el dia a dia laboral.

Hi ha molt desconeixement i manca d'acord en relació a aspectes bàsics de l'exercici professional, una situació que sumada a la manca d'un marc legal eficaç i actualitzat condueix als professionals a treballar en un estat d'indefinió en àmbits clau com: paràmetres per la validació dels coneixements dels professionals i la seva experiència sobre el terreny; orientacions a nivell dels preus / hora pel desenvolupament de la professió en funció de la diversitat de tasques; criteris clars per la concessió i control dels permisos d'excavació i categoritzacions en funció de les diferents tipologies per tal de valorar quines es poden encavalcar, etc. Es precisa iniciar primerament una identificació d'on la manca de paràmetres està generant més problemes i, després, com i amb quins agents s'ha d'abordar la construcció dels instruments de referència necessaris.

Factors causals de la situació actual de la formació i l'exercici de la professió de l'arqueologia i la paleontologia a Catalunya a partir de les premisses del PIACAT

3.4. En matèria de recerca

3.4.1. 50,00% d'assoliment de les fites previstes pel PIACAT en matèria de recerca.

L'àmbit de recerca es valora com a un dels més beneficiats en el període de desplegament del PIACAT en tant es va plasmar en la definició del Pla de Recerca d'Arqueologia i Paleontologia de Catalunya i es va establir el sistema de foment de la recerca arqueològica i paleontològica mitjançant les convocatòries de projectes quadriennals, que han esdevingut la mesura més reconeguda del conjunt de l'activitat del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic els darrers deu anys. Així doncs, les polítiques de foment són les que han centrat una part mol rellevant del debat entorn de la recerca, en contrast amb altres casos en que la regulació i normativització han pres més pes, com és l'àmbit d'intervenció.

3.4.2. El Pla de Recerca d'Arqueologia i Paleontologia de Catalunya, de 2014, ha tingut una incidència molt limitada.

En comparació a la resta d'àmbits del PIACAT, l'àmbit de recerca va comptar amb un procés de definició d'actuacions de caràcter més específic, tasca plasmada en el Pla de Recerca d'Arqueologia i Paleontologia de Catalunya, el qual va suposar un punt de partida molt significatiu que va definir una sèrie d'estratègies, per bé que només algunes d'elles s'han considerat reeixides. La principal va resultar en el model de finançament de projectes de recerca mitjançant la convocatòria dels projectes quadriennals, els quals han resultat ser, però, la única mesura amb incidència rellevant al sector. En altres àmbits que el Pla pretenia incidir no es va aconseguir avançar, com és l'estructuració de l'àmbit, on altres agents d'àmbit nacional com el Museu d'Arqueologia de Catalunya haurien tingut un paper cabdal. De fet, s'ha acusat de manera evident la falta de continuïtat del Pla i que tampoc s'han pogut adequar les mesures que el Pla establia a la rapidesa amb què avança la tècnica i la tecnologia, fet que provoca que certs equips i institucions no puguin adherir-se d'una forma adient a les noves realitats dels processos

d'investigació. Vers el nou Pla de recerca, s'alerta sobre la necessitat de fer un seguiment exhaustiu de la seva implementació i, també, sobre la necessitat de que assoleixi un alt grau de consens i estableixi pautes d'avaluació més clares, assenyalant específicament l'avaluació dels projectes quadriennals.

3.4.3. Les subvencions dels projectes quadriennals de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia han estat una mesura d'èxit, però no cobreixen totes les necessitats existents al sector.

Cal destacar l'esmentat sistema de finançament per projectes quadriennals, el qual ha resultat ser una mesura d'èxit per a l'impuls de l'activitat arqueològica i paleontològica, encara que no ha permès cobrir la totalitat de necessitats del sector. La impossibilitat d'impulsar altres tipologies d'acció que complementen de manera inherent l'activitat de recerca s'ha relacionat amb la crisi econòmica, que va provocar que alguns programes no s'implementessin i que d'altres quedessin parats o s'acabessin perdent. Aquesta qüestió revela que el desenvolupament ple de les funcions de recerca necessita poder efectuar analítiques, per a les quals calen infraestructures adequades i instruments o equips inventariables. Actualment, els quadriennals són l'única via d'ajudes a la recerca que s'ofereix, mentre que es considera necessari valorar fórmules que permetin expandir aquests tipus de convocatòries, amb la complicitat d'altres organismes que també desenvolupen funcions de foment de la recerca.

3.4.4. L'activitat de la Comissió de Recerca d'Arqueologia i Paleontologia es troba excessivament acotada a les adjudicacions dels projectes quadriennals.

D'entre els òrgans previstos pel Pla de Recerca, el que ha gaudit d'una certa regularitat en la seva activitat ha estat la Comissió de Recerca d'Arqueologia i Paleontologia, tot i que s'ha reunit de manera molt ocasional els darrers anys, de fet, de manera estrictament circumscrita a la valoració de les sol·licituds corresponents als projectes quadriennals. Aquest fet ha elidit la funció de governança que havia previst el PIACAT,

fent necessària la reconsideració dels espais de participació. La Comissió s'hauria de reunir amb més regularitat i, tot i que en general hi ha una representació força àmplia, es considera necessari poder-hi incorporar certs perfils privats actualment absents, per tal d'enfortir-ne la representativitat.

3.4.5. L'activitat analítica es troba faltada de recursos per a procediments que impulsin aquesta faceta clau de la recerca.

Com s'ha esmentat anteriorment, l'exclusivitat de la línia de projectes quadriennals està exclouent accions d'alta especialitat que requereixen del treball de laboratori, fent que aquesta línia de finançament desatengui aspectes clau de l'activitat fruit de la recerca, com és el cas de les analítiques, sent un dels estadis del procés que topen amb majors dificultats per a sostenir-se. Aquesta situació continuada també s'ha vist agreujada per la pèrdua de capital humà especialitzat, sigui per la falta d'estabilitat professional o bé per l'aparició de millors oportunitats al sector. Per tal de desenvolupar una recerca de qualitat, per tant, cal solucionar aquesta limitació, un pas que hauria de ser considerat com a propi del procés de recerca i hauria de poder ser subjecte a les línies de foment existents, encara que implicant equips professionals diferents dels que lideren la recerca pròpiament.

3.4.6. Els laboratoris existents, d'àmbits d'especialitat diversos, no disposen d'oportunitats per al foment de la seva activitat ni per al treball en xarxa.

Així doncs, aquests factors anteriors han dut a la pèrdua d'especialitats que haurien d'esdevenir claus a nivell nacional, entenent que seria necessari que entre els diversos centres de Catalunya es pogués garantir l'atenció de tot tipus d'analítiques necessàries, en un format de treball en xarxa que fomenti la col·laboració al mateix temps que faciliti l'avenç en la innovació gràcies a una especialització reconeguda dels laboratoris. L'absència de mesures de foment a les quals els laboratoris es puguin acollir debilita

aquests serveis i els exposa a una precarietat limitant en els serveis de qualitat que poden garantir.

3.4.7. Controvèrsia en relació amb alguns criteris aplicats als processos que afecten els quadriennals.

Per bé que el model de finançament per projectes quadriennals ha estat valorat molt positivament, també s'han posat de manifest certes problemàtiques arrel del format de valoració, criteris de puntuació i deliberació per a l'avaluació. Aquest fet és degut a factors que es consideren que no permeten objectivar la qualitat d'un projecte de recerca (com és el cas de la puntuació de la vinculació d'un projecte de recerca a intervencions preventives precedents, cosa que no sempre es pot garantir) o que en certes ocasions es considera que les percepcions subjectives de certs avaluadors tenen un pes excessivament determinant (fins al punt que s'han acceptat recursos des del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic en relació a projectes descartats, que han estat finalment acceptats). Per casos com els anteriors es considera que els criteris i el sistema de valoració precisen ser sotmesos a un debat específic.

3.4.8. Es detecta una infradotació per a les inversions destinades a la incorporació d'equips, instruments i materials inventariables.

La innovació tecnològica i tècnica precisa poder realitzar inversions molt significatives en equips i instruments que permetin incorporar nous recursos per a la millora continuada de l'activitat professional, tot garantint una major precisió i interpretació més acurada dels materials i jaciments, entre d'altres. La impossibilitat, de nou, d'assolir aquest finançament impossibilita cobrir aquesta necessitat degudament, sent un dels àmbits considerats com a desatesos clarament al llarg del període objecte d'observació. Aquest fet condueix a concloure que la política de subvencions no es considera suficient per a garantir una recerca de qualitat, ja que l'activitat de recerca i les inversions per al seu desenvolupament són conceptes distints i el primer no permet sostenir el cost del segon.

3.4.9. Es destaca la falta d'un model de referència que lideri l'estratègia de recerca a nivell nacional.

En termes de mirada global, s'ha posat sobre la taula models de caràcter nacional per a un lideratge més estratègic en matèria de foment i impuls de la recerca, entre els quals un sistema inspirat en l'INRAP francès (encara que aquest regula el desenvolupament de les intervencions) aplicat a Catalunya podria ser una possible resposta des d'una perspectiva d'eficiència, coherència tècnica, sostenibilitat de l'activitat professional i supervisió de l'activitat que es desplega, al mateix temps que l'organisme per al foment i l'impuls de la recerca en el conjunt de les seves facetes.

3.4.10. L'activitat de recerca fora del treball de camp pròpiament encara es troba no remunerada massa habitualment.

L'activitat en recerca arqueològica i paleontològica es troba, encara avui, poc valorada, cosa que condueix a molts professionals a la impossibilitat de veure aquest exercici com a remunerat fora de l'estricta fase de treball de camp. Aquest fet, més enllà de precaritzar la professió, suposa també una pèrdua ingent de coneixement, ja que impossibilita en molts casos l'aprofitament de les potencials interpretacions fruit de la informació generada en el marc de la intervenció. Aquesta qüestió manifesta doncs la necessitat que les administracions locals i supralocals disposin d'un marc comú de referència (aspecte ja esmentat en relació a la regulació de les intervencions) i que aquest vingui definit des del Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic tot atenent la necessitat de defensar la dignitat laboral dels professionals de l'àmbit.

3.4.11. La coordinació entre els diferents agents que intervenen en el suport a la recerca precisa incrementar.

S'ha fet palès que la relació entre els diferents agents que intervenen en la recerca presenta un recorregut de millora considerable. Especialment en la coordinació entre el Departament de Cultura, el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic, els Serveis

Territorials i l'AGAUR, per tal de vincular la convocatòria dels ajuts econòmics i la de recerca. Es necessiten, també mecanismes que facilitin fer recerca a partir de les intervencions preventives, així com que la paleontologia disposi d'un suport proporcional a la seva activitat. Per tant, l'absència d'espais de diàleg entre organismes diversos de l'administració s'ha considerat una de les baules per a generar noves oportunitats de finançament per atendre aquells àmbits d'activitat d'investigació actualment desatesos, ja que els quadriennals no els poden cobrir.

3.4.12. Estudiants predoctorals i postdoctorals acusen l'absència de beques i ajuts per a la recerca en arqueologia i paleontologia a Catalunya.

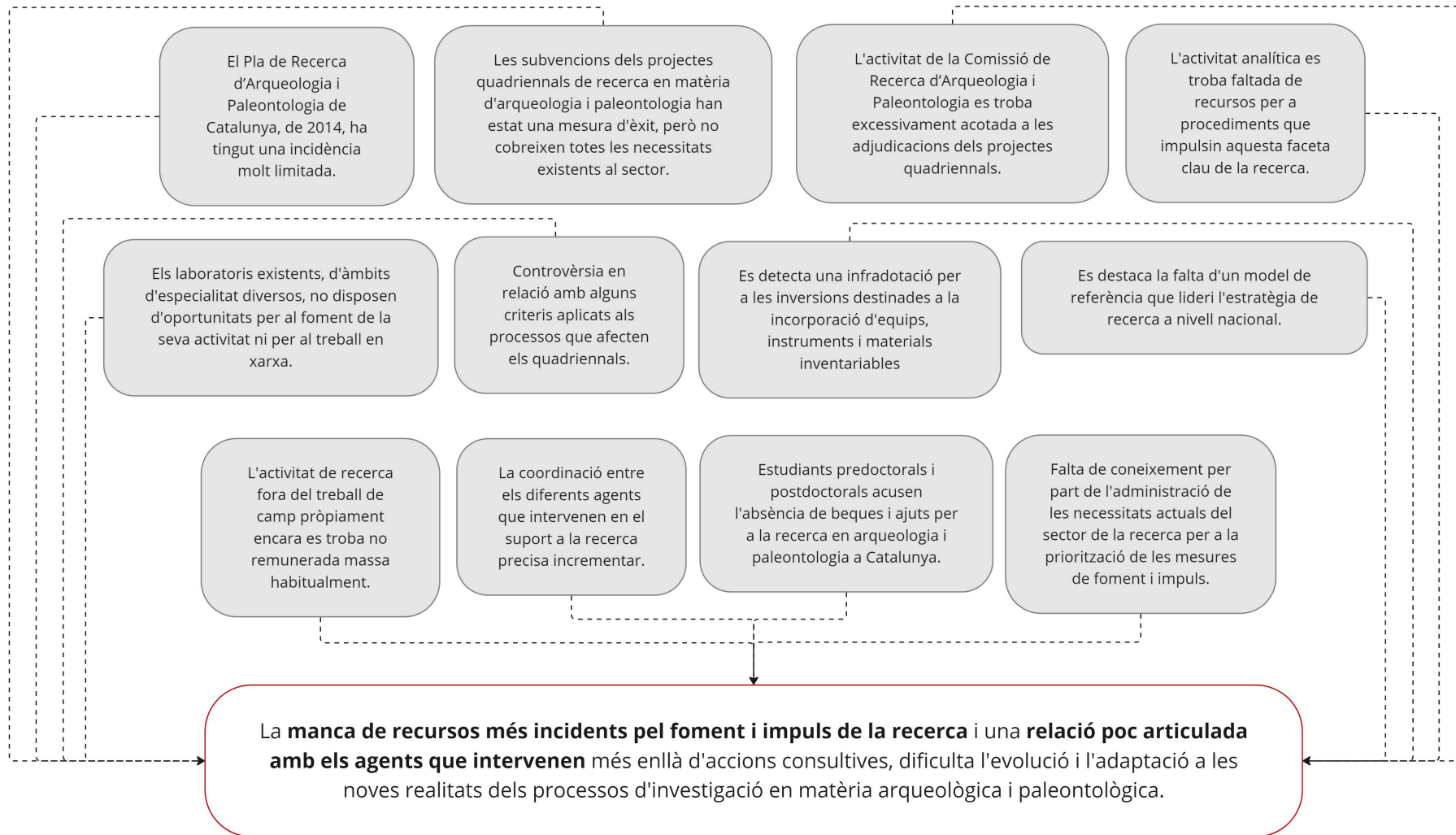
Un dels casos reivindicats ha estat la necessitat d'oferir beques i altres vies de suport a aquell personal acadèmic que necessita donar continuïtat als processos de recerca i de professionalització en l'àmbit, esdevenint un moment clau, el posterior al doctorat, per prevenir la pèrdua de capital, ja que la falta d'oportunitats exerceix un gran bloqueig per a la consolidació d'especialistes un cop es conclou el procés d'estudis universitaris. Per bé que entronca amb les polítiques de recerca i d'universitats, es tracta d'un repte majúscul per a fer més sostenible la ingent inversió pública que suposa el procés dels estudis superiors fins a completar el doctorat, sent doncs un deure de l'administració en si mateix. Des de la faceta de desenvolupament professional del sector, la pèrdua d'aquests perfils especialistes també genera un trencament i en certs casos l'abandonament de línies de recerca que haurien de contribuir a la construcció d'un marc de coneixement ingent.

3.4.13. Falta de coneixement per part de l'administració de les necessitats actuals del sector de la recerca per a la prioritització de les mesures de foment i impuls.

Des de l'àmbit privat, principalment, s'ha considerat que la situació del sector pateix la forta desconexió de les polítiques de foment i impuls que empra la Generalitat i que, per tant, aquest diàleg és una passa imprescindible, que en certa manera s'ha començat

a donar en el marc de les taules de debat organitzades en el marc del procés de treball d'aquesta fase d'auditoria del PIACAT 2009. S'assenyala doncs, la necessitat de que un nou sistema de governança del sector també contribueixi a un major diàleg sobre l'evolució que els processos de recerca estan experimentant i que, per tant, totes les parts que prenen part en l'execució trobin en el Servei de Patrimoni Arqueològic i Paleontològic un agent de referència amb unes polítiques de foment i impuls coherents.

Factors causals de la situació actual de l'acció en recerca arqueològica i paleontològica a Catalunya a partir de les premisses del PIACAT

3.5. En matèria de difusió

3.5.1. 50% sobre 100 d'assoliment de les fites previstes pel PIACAT en matèria de difusió.

L'eix de difusió és un dels dos eixos, juntament amb el de recerca, amb un assoliment mínimament satisfactori tot i que en una part important de les fites assolides es pot qüestionar que es puguin associar al desplegament del PIACAT, en tant s'implementen més de 10 anys després de la seva concepció. És el cas de la línia de subvencions per adequar i millorar la museïtzació i la senyalització dels jaciments o les diverses sinergies amb les estratègies en matèria d'enfortiment del sistema museístic del país que s'implementen des d'altres unitats com el Servei de Museus i Protecció de Béns Mobles. La part no assolida es concentra sobretot en un seguit de mesures que preveïen una major coordinació en matèria de difusió que no s'ha assolit. El sector precisa d'un marc de fites comunes que li permeti un exercici de les accions de difusió més incident del que actualment no disposa, fet que deriva en un desaprofitament dels nombrosos agents amb potencial per fer aportacions a favor d'una visibilització i socialització més contundent del patrimoni arqueològic i paleontològic.

3.5.2. Absència d'un referent clar en matèria de divulgació arqueològica i paleontològica i d'un lideratge fort per part de les institucions.

S'espera de les unitats de l'administració especialitzades en el patrimoni arqueològic i paleontològic, com el propi Servei, que desenvolupin un rol de lideratge i traslladin les premisses sobre la comunicació a les diferents parts implicades. S'estima positiu el fet que molts agents estan actualment implicats i sensibilitzats en la divulgació del patrimoni arqueològic i paleontològic i que aquesta implicació, fins i tot per part de sectors no evidentment afins, està en augment. S'observa però que tot i la riquesa i diversitat dels agents implicats, aquests estan desarticulats i troben dificultats per adaptar-se a la societat actual. En aquest escenari el sector precisa d'un referent clar, d'un organisme amb un lideratge fort que l'orienti, l'acompanyi en el seu avenç i dissenyi

solucions per a l'increment de l'interès i l'impacte d'aquesta vessant del patrimoni en la societat.

3.5.3. Manca d'uns paràmetres comuns i uns objectius clars en matèria de difusió.

La manca d'un protocol de difusió i divulgació ha portat a una comunicació que no acaba de ser eficient i es desenvolupa de forma molt fragmentada. Els nombrosos agents que intervenen en la divulgació del patrimoni arqueològic i/o paleontològic han d'estar ben coordinats i disposar d'uns paràmetres clars, cosa que actualment no succeeix. Com a pas previ a un consens de mínims, es necessita una revisió dels canals existents per veure si realment són eficaços o, per contra, han perdut la seva funció i utilitat. Caldria definir un protocol consensuat i realista en l'àmbit de la difusió que sigui el menys restrictiu i flexible possible però que alhora estableixi uns paràmetres bàsics.

3.5.4. No es disposa d'un sistema que permeti recollir coneixement sobre els canals i pràctiques comunicatives que donen millors resultats, per identificar recorreguts d'èxit que es puguin aplicar de forma generalitzada.

La manca d'uns paràmetres comuns ha generat atomització i que cada agent treballi de forma independent, responent a les seves necessitats més immediates i desaprofitant la suma d'esforços. Els canals de comunicació entre l'administració i els diferents agents implicats en la gestió del patrimoni arqueològic i paleontològic presenten deficiències que dificulten l'escolta de les problemàtiques amb què es troben i l'establiment de solucions més globals. Tampoc ajuda el fet de no tenir un coneixement nítid de tots els agents que operen en el territori en matèria de difusió de patrimoni arqueològic i paleontològic. Es precisen mecanismes que permetin identificar-los i també recollir els coneixements i aprenentatges acumulats per aplicar-los al sector, fer-lo avançar i arribar més decididament als seus públics objectiu.

3.5.5. Dificultats d'adaptació als interessos i necessitats canviants de la societat actual.

Existeix una gran variabilitat pel que fa a la difusió entre els diferents agents que ha derivat en diversos mecanismes per acostar els continguts arqueològics i paleontològics a la ciutadania amb més o menys èxit. Es té la noció de que els agents implicats han avançat significativament, però que encara hi ha molt camí per recórrer en la reducció de la percepció per part de la societat de que certs continguts són massa especialitzats i requereixen uns coneixements avançats. Les dinàmiques socials actuals son molt canviants i les persones es troben immerses en un context comunicatiu saturat, altament mediat per la tecnologia i que alimenta interessos molt volàtils. En aquest context, el fet que s'hagi tendit a una comunicació per perfils familiaritzats amb l'àmbit de coneixement no ha ajudat a una divulgació més coherent amb l'escenari actual. Tot i que aquest aspecte s'ha treballat i millorat molt, encara no es pot dir que els recursos de mediació aconseguixin una veritable transformació de la percepció ni estiguin acostant a la ciutadania de forma contundent. El sector precisa d'un estudi i una reflexió profunda que clarifiqui els conceptes bàsics del que s'entén per socialització del patrimoni arqueològic i paleontològic, que derivi en un cos més sòlid a partir del qual dissenyar mecanismes de mediació més eficaços.

3.5.6. Recursos insuficients (humans, econòmics i de coneixements) per invertir en la millora de l'accessibilitat, diversificar els canals de comunicació i fer una gestió adequada dels públics basada en les seves necessitats i inquietuds.

Les inversions en la millora de l'accessibilitat, la diversificació dels canals de comunicació i una gestió més eficient dels públics han de ser més contundents per a que generin efectes transcendentals i sostenibles. Hi ha un marc més favorable, especialment perquè la sensibilització sobre la rellevància d'una bona divulgació ha crescut de forma evident, però l'aposta ha de ser més ferma. S'apunta sobretot que no és només una qüestió de dotació econòmica o d'accés a coneixements especialitzats, sinó de disposar d'uns

equips humans que els puguin aprofitar i ser més coherents amb els reptes que enfronten.

3.5.7. Gran disparitat de condicions dels nombrosos jaciments arqueològics i paleontològics en matèria d'elements d'interpretació i manca d'una categorització de la situació que orienti sobre les necessitats i el punt en que es troba el sector.

Catalunya disposa de nombrosos jaciments arqueològics i paleontològics, encara que la realitat és molt dispar i es fa difícil atendre totes les casuístiques, en tant les necessitats son molt diferents. Es té la percepció empírica de que no tots disposen dels mateixos serveis ni es troben en les mateixes condicions però en realitat no es disposa d'una bona catalogació i categorització per poder valorar en quin punt es troba cadascú per separat i a nivell d'urgències principals del conjunt. Manca un coneixement sobre el seu estadi, així com sobre els recursos comunicatius i de mediació que més necessiten. Així mateix, cal valorar un canvi de paradigma en el sentit de que els jaciments siguin comprensibles i que ofereixin una experiència enriquidora per a tots els públics.

3.5.8. Foment de la millora dels elements d'interpretació en augment, però en un escenari d'agents diversos i poc coordinats.

El suport econòmic mitjançant subvencions per la millora dels elements d'interpretació de museus i jaciments ve augmentant positivament; la seva dinàmica creixent pot ser clau per assolir inversions més contundents, per exemple en matèria d'accessibilitat o inclusió. El sistema en que operen els diversos museus, jaciments, centres d'interpretació i altres agents que s'impliquen en la difusió (com poden ser centres educatius, el cos de Mossos d'Esquadra o els Agents Rurals) però, és molt ampli, molt divers, amb lògiques de funcionament particulars i graus d'implicació molt variats. Actuen de manera atomitzada i no es disposa d'una revisió de les pràctiques i elements de mediació, difusió i divulgació que despleguen, fet que no permet una orientació clara sobre els mecanismes de suport i com adaptar-los a les diferents lògiques de cada agent.

La presa de decisions a nivell de suport precisa de premisses que permetin avançar en línies de millora més coordinades que involucrin a tots els agents i institucions amb responsabilitat, per tal que aquests mecanismes incideixin en els grans reptes i dificultats comunes i alhora tinguin la capacitat d'acompanyar als agents des del punt de partida i marc en que operen.

3.5.9. Dificultats d'implementació dels avenços en l'exploració amb noves tecnologies aplicades a la mediació i divulgació de continguts arqueològics i paleontològics.

Es constaten avenços en matèria de noves tecnologies aplicades a la mediació i divulgació de continguts arqueològics i paleontològics però amb dificultats perquè els diversos agents els puguin implementar a les seves estratègies. El desenvolupament en la matèria no acaba de beneficiar al sector de forma contundent perquè encara que es disposi dels avenços molts agents no estan preparats per aplicar-los degut a diversos factors. Entre ells es troba l'econòmic (moltes son tecnologies d'un cost elevat) però també altres factors com el desconeixement o el fet d'haver d'atendre necessitats més urgents de manera permanent. Cal una divulgació més intensiva de les diverses opcions d'aplicació de les noves tecnologies a la difusió arqueològica i paleontològica però també reduir les desigualtats que genera el fet de no cobrir les necessitats mínimes per poder avançar en aquesta matèria.

3.5.10. Molta de la informació que generen els processos de recerca o intervenció deriva en continguts, formats i plataformes d'accés ideades per a l'àmbit científic i no per al ciutadà.

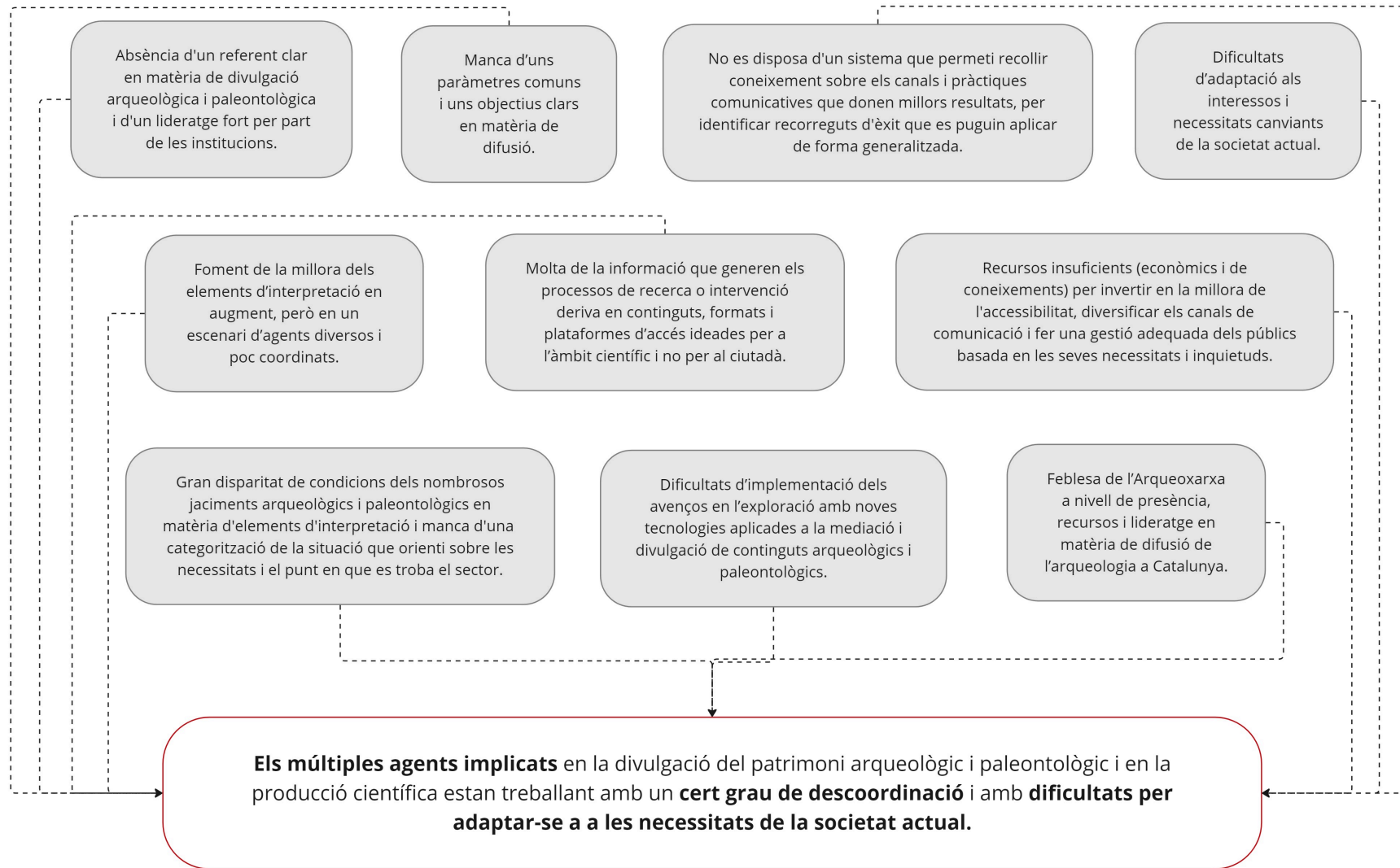
Els processos de recerca i les intervencions generen un gran volum d'informació i dades que es publiquen o es bolquen en diversos formats i plataformes. Aquests han estat ideats amb finalitats d'investigació, prevenció, protecció, etc. però no explícitament o no sempre en clau de divulgació ciutadana. Això fa que la gran quantitat de coneixement que s'obté no beneficiï a la ciutadania de forma directa, que desconeix els diversos

portals d'accés a la informació o topa (si hi arriba) amb una informació que difícilment tindria la capacitat d'interpretar. Malgrat diversos agents processen part d'aquesta informació per fer-la accessible a la societat de diverses maneres, possiblement hi ha una gran quantitat que es perd, reduint les opcions de la ciutadania de beneficiar-se d'un coneixement que li correspon com a bé públic. Es precisa d'una millor accessibilitat per a la societat en general, una major divulgació per part del món acadèmic i una millora de les plataformes i els canals per part de l'administració. La revisió s'ha de fer en clau ciutadana i amb la finalitat d'explorar formes per a un aprofitament del coneixement que genera el sector per part de les persones.

3.5.11. Feblesa de l'Arqueoxarxa a nivell de presència, recursos i lideratge en matèria de difusió de l'arqueologia a Catalunya.

De l'Arqueoxarxa s'espera un rol clau en la coordinació dels museus de Catalunya en l'àmbit de la difusió de l'arqueologia i líder en matèria de divulgació. S'apunta, en tot cas, a la problemàtica que genera el fet que molts museus amb materials arqueològics no poden formar part d'aquesta xarxa i al fet que no es disposi d'un model de cobertura que s'estigui aplicant a aquests casos. Cal abordar el debat sobre el rol de l'Arqueoxarxa i fins a quin punt és l'espai comú de tots els punts de divulgació del patrimoni arqueològic (tant si aquests son especialitzats com si no, per exemple en el cas de museus que formen part d'altres xarxes temàtiques però que gestionen patrimoni arqueològic) i, en cas contrari, quin ha de ser aquest espai, prenent en compte que el conjunt és molt gran i divers. Així mateix, clarificar el seu rol de lideratge un cop el seu àmbit d'influència es trobi definit amb claredat. Complementàriament a aquesta qüestió, és pertinent abordar la funció de la Xarxa de Museus de Ciències Naturals de Catalunya, com un agent relativament nou però que pot ser clau com a espai específic pels agents responsables de la divulgació del patrimoni paleontològic i com interlocutor per a canalitzar el diàleg amb el sector de la paleontologia.

Factors causals de la situació actual de la difusió i divulgació de l'arqueologia i la paleontologia a Catalunya a partir de les premisses del PIACAT

3.6. En l'àmbit sectorial

3.6.1. Factors transversals adversos pel sector del patrimoni arqueològic i paleontològic.

La falta de perspectiva vers la identitat local i territorial ha estat la debilitat apuntada com el factor més advers. A partir d'aquest, s'han destacat altres factors:

- La **falta de relleu generacional** en múltiples àmbits és percebut com una amenaça tan per al sector com per al patrimoni en si mateix, mentre que es considera que ha conduit, també, a un estancament significatiu.
- La **precarietat i la manca de recursos** és una realitat amb la qual el sector conviu diàriament, qüestió que fa topar la voluntat de millora del sector amb la falta de voluntat política per a prendre decisions transformadores (incloent una significativa injecció pressupostària i de recursos humans).
- La **manca de consciència de col·lectiu** entronca en com fer front a problemàtiques del sector i impossibilita organitzar-se com a grup d'interès.
- Malgrat les millores, **el reconeixement social de l'arqueologia i la paleontologia continua sent baix**.
- Es fa palesa una **visió d'estancament** des del període de recessió econòmica i una percepció de dificultat per a renovar el sector i incorporar innovacions, fins i tot plasmant **certa nostàlgia vers la capacitat capdavantera que havia ostentat el sector en el passat**.

3.6.2. Factors transversals favorables pel sector del patrimoni arqueològic i paleontològic.

S'ha reconegut el **potencial dels espais de trobada transversals**, com el cas del procés obert que ha conclòs en l'elaboració d'aquest informe, per a generar canvis significatius per al sector. Aquest és l'aspecte positiu més rellevant, indicant un **clima de cert optimisme i expectació arrel del procés desplegat**. A part d'aquest factor de major consens, se'n destaquen alguns altres:

- El **reconeixement mutu** entre agents de l'administració i de la recerca per a enfortir les vies de cooperació.
- **Catalunya ha estat pionera** en el passat en matèria arqueològica i paleontològica i es considera que **aglutina tot el coneixement necessari, la trajectòria i l'expertesa** per tornar a ser-ho.
- Els equips professionals que lideren els processos representen així mateix un **elevat talent i capacitat tècnica**, representant el punt de partida per a posar de manifest el valor social del patrimoni arqueològic i paleontològic.
- La **identificació dels propis dèficits** del sector a que ha conduït el procés del qual aquest informe és el resultat, representa la primera fórmula per donar-hi resposta.
- Estat d'ànim d'optimisme creixent, que reconeix el valor dels **avenços tècnics i tecnològics**, al mateix temps que la necessitat de poder incorporar-los tot superant els alts costos econòmics que representen.

Aquest informe s'ha acabat de redactar el 24 de juliol de 2024 i ha tingut un procés d'elaboració de 5 mesos.

Alisis
CULTURAL
